

Предраг КОВАЧЕВИЋ

Флота адмирала Сењавина у нашим водама — Руска управа у Боки

(од 28. фебруара 1806. до 14. августа 1807. год.)

Војно-поморске операције руске флоте под командом вице-адмирала Димитрија Николајевића Сењавина у нашим водама и следствено руска управа у Боки за време Наполеонових ратова, познате су нашој јавности махом из наших извора. Међутим, овај значајан период из наше поморске и националне прошлости описали су такође и многи руски писци. Желећи да прикажемо што потпунију слику ових догађаја, наводимо у овом чланку, у преводу, излагања ових писаца:

- 1) Вл. Б. Броневски*) — *Записи поморског официра* — (4 дела), С. Петербург 1836.
- 2) Е. В. Тарле — *Експедиција Д. Н. Сењавина у Средоземном мору* — Москва 1954.
- 3) А. Л. Шапиро — *Адмирал Д. Н. Сењавин* — Москва 1958.

После победоносне кампање у Италији, Наполеон је ликвидирао стару и обнемоглу Млетачку Републику. Миром у Кампоформију (1797) он је поделио њезине поседе тако да је Истру, Далмацију и Боку доделио Аустрији. И тако, преконоћ, нестала је власт „краљице мора” и скинута је застава св. Марка која се вијала 376 година у Котору и Боки. До доласка званичних аустријских власти, митрополит Петар I, који је у то време мудро и енергично водио Црну Гору и који је истовремено био и духовни старешина Боке, на позив и молбу Бокелја сишао је у Будву у

---

*) Капетан Владимир Богдановић Броневски био је савременик адмирала Сењавина и он је познати руски војно-поморски писац. Он је активно учествовао у операцијама руске флоте под командом адм. Сењавина од 1805. до 1810. год. Водио је дневне белешке о разним догађајима и војно-поморским операцијама. У својим записима он даје врло опширне податке о Боки Которској и Црној Гори (писане 1806. год.) које ћемо објавити у наредном броју.

циљу да привремено управља Боком и да својим ауторитетом одржава ред и мир у овом прелазном периоду.

Скоро истовремено кренуо је из Задра аустријски генерал Матија Рукавина са 17 ратних и 8 транспортних бродова да заузме Боку у име Аустрије. Знајући да је Петар I стварни господар Боке, а да Аустрија није пожељна, Рукавина је тражио његову сарадњу да не би дошло до крвопролића. Рукавина је мирно упловио у Боку (20. VIII 1797) и после неколико дана боравка у Котору кренуо је преко Грбља до Јаза и ту се састао са Петром I, одакле су скупа морем допутовали у Будву где му је владика формално предао Боку.¹⁾ Тако је почела прва аустријска окупација Боке и у том периоду наступила је још једна крупна промена на самом улазу у Јадранско море.

По кампоформијском миру, Крф и остала Јонска острва припала су Француској. Русија, као противник Француске, није признавала овај уговор па је упутила своју флоту у Средоземно море под командом адмирала Фјодора Ушакова. Ушаков је напао Јонска острва и успешним десантом освојио Крф (3. III 1799). Руски цар Павле I, у договору са Турском, прогласио је Јонска острва као „Републику 7 острва“ (*Септинсуларну републику*) под протекторатом Русије и Турске. Ту су стално стационирали руски бродови и њихова сарадња са нашим бокелским поморцима била је врло присна. У саставу флоте адмирала Ушакова, учествовао је капетан Никола Војновић из Херцег-Новога који се храбро борио у освајању Крфа. Затим, командујући руском ескадром од 7 ратних бродова, он прелази у Јадранско море, осваја утерђења Фано и Синегило и успешно блокира Анкону.²⁾

Према томе, на Јадрану наступила је потпуно нова ситуација и појављује се руска флота која је у кратком времену, у присној сарадњи са нашим поморцима, одиграла у нашим водама врло значајну улогу. Русија, као члан анти-француске коалиције, води упорну борбу против Француске. Основни циљ руске политике у том времену био је: спречити продор француских снага на Левант, одржавати пријатељске везе са Турском и тиме сигурно обезбедити поморску линију Јадран—Крф—Севастопољ. Да би спречила евентуалну француску агресију у том делу света, Русија упућује један део балтичке флоте под командом вице-адмирала Сењавина да ојача одбрану Јонских острва. Пре поласка из Кронштата (31. VIII 1805) Александар I упућује Сењавину следећи тајни рескрипт:

¹⁾ Др Лазар Томановић — *Догађаји у Боки Которској од 1797. до 1814. год.*, Дубровник 1922.

²⁾ Предраг В. Ковачевић — *Историја бокелског поморства*, Котор 1967.

Примивши Републику 7 острва под своје посебно покровитељство и желећи да јој изјавим своју благонаклоност, сматрам за потребно, у садашњој европској ситуацији, да појачам средства њезине одбране. Пошто ова Република по свом поморском положају не би могла да се одржи под штитом садашњих снага, упутио сам тамо једну дивизију од 5 бродова и 1 фрегате да бих тиме ојачао наше тамошње постојеће снаге. Поверавајући све копнене и поморске снаге Вашој команди, настојте, када дигнете сидро и кренете на пут, да преузмете све разумне мере да успешно стигнете на Крф.³⁾

Сењавин стиже на Крф (16. I 1806) без икаквих тешкоћа иако је био увек будан да га не нападне француска флота. Као главнокомандујући он располаже следећом снагом: 10 линијских бродова, 5 фрегата, 6 корвета, 6 брикова — укупно 8000 морнара и 1155 топова, уз то 7 пукова поморске пешадије, тј. 13.000 бораца. На Крфу, Сењавин утврђује свој војни положај и одбрану Јонских острва, напада и плени француске бродове и упознаје се са постојећим стањем на Јадрану.

У међувремену, на главном ратишту у Европи, Наполеон је разбио Аустрију код Аустерлица (2. XII 1805) и одмах затим миром у Братислави присилио је Аустрију да уступи Далмацију и Боку Французима. Бокелџи су знали за боравак руске флоте на Крфу, а не желећи француску управу, позову адмирала Сењавина да уплови у Боку. Ево како академик *Е. Б. Тарле* описује овај догађај:

„Одмах после ратификације братиславског мира, француски генерал Лауристон по наређењу Наполеона заузео је Дубровник и захтевао је од аустр. власти да му се сместа уступи и Бока Которска. Али, ту су Французи наишли на отпор Вокелџа који су решили да нипошто не пусте Французе. Лауристон је имао 7000 бораца и 16 великих топова па се морала потражити друга помоћ. Вокелџки изасланици кренули су одмах за Цетиње. Економски и политички интереси, културне везе и обостране симпатије, одавна су везивале Црногорце и Бокелџе. Врховни управитељ Црне Горе, митрополит Петар I, одмах је сазвао народну скупштину на Цетињу (15. II 1806). Ту су Црногорци решили да митрополит крене у помоћ Боки са 2000 бораца. Руски комесар на Цетињу, Санковски, објавио је становиштву да ће он о свему одмах обавестити адмирала Сењавина. Сењавин није губио ни минут времена и по његовом наређењу кап. Бели искрцао је код Херцег-Новога један одред руске пешадије (28. II 1806). Ту је стигао и владика Петар I са 2000 бораца. Свечани сусрет и сједињење руске и црногорско-приморске војске десио се испод самих херцеговских зидина. Митрополит је поздравео војнике овим речима: „Наше највеће жеље су се испуниле. Наша руска браћа сјединила су се с нама у братској заједници. Овај тренутак никад не смијете заборавити. Прије него осветим ове заставе, закуните се да ћете их бранити до последње капи крви“. Аустријанци који су још били у граду, предали су га одмах без икакве одбране. Одмах затим Петар I и кап. Бели заузели су сва утврђења.

³⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 23-24.

Петар I, као глава цркве и вођа свога малог али необично ратоборног народа, играо је врло важну улогу. Врло спретан, вешт политичар и храбар војник, поставио је циљ да сачува пуну независност свога народа. Није трпио да Црна Гора буде ичији поданик, иако је знао да јој прети опасност од Турске, Аустрије и Наполеона, а Русија може бити само савезник у борби против свих речених непријатеља. Руска дипломатија, са своје стране, увек је гледала на Црну Гору као на пријатељску земљу на коју се могла ослонити на далеким обалама Јадрана.

Још 1. маја 1798, Павле I одликовао је митрополита орденом св. Александра Невског, а у току најтежих ратних операција адмирала Ушакова за Јонска острва, цар је наредио да се митрополиту сваке године исплаћује по 1000 златних цекина, почев од 1. јануара 1799. год.⁴⁾

Капетан Вл. Б. Броневски, који је пратио Сењавина и лично учествовао у овим догађајима, каже:

„Када се на Крфу потврдила вест да је миром у Братислави аустријски цар уступио Бонапарту Венецију и Далмацију, и када смо дознали да француска влада преговара са Али пашом да би огов султановог бунтовника придобила за француске интересе, адмирал Сењавин је одлучио да заузме Боку. Из раније службе на Средоземном мору, он је знао за приврженост словенских народа Русији, а нарочито Бокелја и Црногораца. Зато, чим је преузео команду, иако није имао никаквих упутстава, одлучио је да заузме Боку да би утврдио свој положај на Јадрану и да удаљи Французе од Крфа.

Дана 9. фебруара, капетан бојног брода Бели, добио је зачатак да својим бродом, са 2 фрегате и 1 шкуном доплови до Херцег-Новога, да се повеже са г. Санковским, руским повереником за Црну Гору, да улије наду Бокелјама у наше покровитељство и помоћ и да спречи Французима улаз у Боку. Уколико се он (Бели) убеди да су Бокелји против Француза, да одмах преузме енергичне мере да се Бока заузме... Бокелји су у прошлости имали своју независну републику и када су добровољно прихватили покровитељство и заштиту Млетачке Републике, то су у 7. члану ставили овај услов: „Уколико Република не буде у стању да одбрани ову област, то ће народ остати независан”. Бокелји нису хтели да признају власт аустр. цара, којем је била неправедно уступљена Бока кампоформирским миром. Када су сада Бокелји опет дознали да су уступљени Французима — а да се уопште нису ни питали — да ће под њима изгубити своју поморску трговину, своју слободу и благостање, наступило је негодовање и

---

⁴⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 27-28. У вези са жељом Бокелја за руски протекторат, наводимо ово писмо грбаљских главара са народне скупштине одржане 10. II 1806. год. у манастиру Подластви, упућено митрополиту Петру I на Цетињу:

„...Ми не желимо да имамо другога господара до цара рускога, а како ви народ црногорски и брдски находите се под покровитељством великог Императора Александра прваго и како нас страше сваки дан да ће Французи узети Боку, зато се ми надамо када будемо заједно сједињени, моћи ћемо овога опћенога злотвора и непријатеља поразит и учинит му преграду на вијек у његово намјереније и пожуду да би икад могао дати врху нас. И тако за ови узрок пошилимо к вама наше уполномоћене, да би заједно с вама узели пристојни начин, да би ми као и ви не имјели другога цара и покровитеља нако великога императора рускога”.

клонулост духа. Један Бокељ уздигнутим гласом позвао је једне недеље народ овим речима: „Пробудите се од клонулости, браћо моја! Наша је отаџбина у опасности, остаје нам једини пут до слободе, а то су мач и храброст”. Сви који су били у цркви, заклели су се да ће пре умрети него се предати Французима. Поклици, „ко је витез” и „на оружје” подигли су народни дух и за неколико сати, попут пламена који се шири, сви су били наоружани. Разлог за ову једнодушност нису биле само приврженост и верност Русији, него општа и појединачна корист. Требало је само да се покаже руска застава и читав народ ће је прихватити; нико неће остати по страни и неће бити противник, јер нико неће посумњати у праву заштиту и помоћ руског цара. Многи Бокељи који су већ били у нашој служби, тражили су ову политичку промену. Представници општина Рисна и Херцег-Новог, гроф Сава Ивелић и гроф Ђорђе Војновић, били су најјачи поборници за ослобођење свога завичаја.

Народне старешине и капетани комуна сакупили су се и без икаквог притиска или сугестије са стране, одлучили су: не само да се тражи руско покровитељство, него да се положи заклетва на безусловну верност православном руском цару. У ту сврху, народ је упутио своје делегате г. Санковском и црногорском митрополиту. Г. Санковски прихватио је њихову молбу, јер је био уверен да ће вице адмирал Сењавин пружити сву своју помоћ овој покрајини.

Митрополит Петар Петровић Његош, владар црногорског народа, на народној скупштини на Цетињу, уз пуну сагласност кнежева и главара, одлучио је не само да се прихвати борба против Француза, него да се протера и аустријска војска из Боке. Митрополит је прихватио команду уједињених Црногораца и Бокеља и одмах је опколио херцеговску тврђаву. Благовремени долазак руске ескадре капетана Бели испред Херцег-Новога, спречио је Бокеље да се крваво освете аустријским војницима. У преговорима од 21. фебруара, митрополит је објавио аустријском команданту Боке: ако мирно не преда тврђаве у Боки, да ће их он освојити јуришем. Аустријски командант замолио је тада руског капетана Бели да опали само 1 топ, а он ће одмах предати кључеве утврђења представницима општина. На тај начин, Бокељи су изборили своју слободу, заузели свих 9 тврђава и сменили аустријске гарнизоне без крвопролића.

У 9 сати ујутро, митрополит у пратњи старешина, дошао је на брод „Азију”, а одатле се скупа са кап. Бели и четом руских поморских војника искрцао на копно. Дочекало нас је свештенство са крстом, благословом, хљебом и сољу, а народ је радосно клицао: „Да живи Александар I”. У манастиру Савини, где се сакупило око 10.000 душа, свештенство је служило молитву захвалности, а када се иста завршила, митрополит је осветио заставе које су биле одређене за тврђаве. Он их је затим предао капетанима комуна уз овај говор: „Испунила се ваша жеља, храбри Словени; ви видите посреди вас давно очекивану по роду, вери, храбрости и слави, браћу вашу. Силни руски монарх прима вас у число своје дјече. О! да буде благословена промисао Господа! Да вам остане у памети овај радосни и срећни дан! Али, прије него вам уручим ова света знамења, ви сте дужни да се закунете да ћете их бранити до последњег даха”. „Кунемо се” одговарао је једногласно сакупљени народ и по древном обичају старих Словена, махајући сабљама они су се заклањали прахом својих предака да ће остати верни до гроба. Приликом поворке до града, била је за нас права милина гледати ову радост народа, видети дечаке и остали свет у празничким оделима како обасипају наше војнике цвећем и како с одушевљењем поштовања додирују њихове униформе. Уз

„громке усклике: „Да живи наш цар“, „Да живи наш Александар“, над Херцег-Новим и над Шпањолом завијориле су се руске заставе. Бродови ескадре и сви трговачки бродови били су окићени заставама и скапу са тврђавама испалили су 101 топ. До дубоке ноћи топовска и пушчана пуцњава није престајала. Не само бродови, него и куће и барке биле су украшене заставама. Становници нису знали за меру своје радости, частили су наше војнике са најлепшим почашћењем. Грлили су их и плакали од радости”.⁵⁾

А. Л. Шапиро говори и о молби Бокеља која је била упућена Сењавину да заузме Боку, па наводи такође и ове стихове који су се тада певали (он их у преводу цитира из „Пјезаније” Чубре Чојковића).

„Сењавине, славни ђенерале,
Ак’ се тврдо држиш руске вјере,
Онда хитај што могуће пријед
Тебе желе сви бокешки Срби
Тебе желе ко’ синови оца”.

Песник даље каже, чим је Сењавин дознао њихове жеље и прочита њихову молбу, „...он је послао бродове у море, и полетио с њима пут Котора”. Сењавин је упутио према Боки одред ратних бродова и поморску пешадију, још пре него је добио позив од Бокеља. Али, карактеристично је подвући ово: иако је Сењавин настојао да заузме ову важну поморску стратегијску позицију на Јадрану, он је наредио команданту одреда, кап. Бели, да се може искрцати на бокељско копно само у случају да буде директно позват од Бокеља. Иначе, нека се ограничи на комуникације непријатеља и да не дозволи француским бродовима да уђу у Боку. Тек онда када је Сењавин добио позив од Бокеља, он је дозволио кап. Бели да се непосредно повеже са војном акцијом Бокеља”.⁶⁾

Овде, Е. В. Тарле уноси један нови моменат који је нашој јавности био мало познат:

„И наједном, као гром из ведра неба, вративши се из Боке на Крф, Сењавин добија (27. III) царско наређење да све напусти и да се хитно поврати са свим ратним бродовима и поморском пешадијом у црноморске луке! Александрово наређење било је написано још 14. децембра, 1805. год., а до Сењавина стигло је тек 27. марта, 1806. год. У нашем веку брзојава и радиотелеграфије морамо имати доста маште да замислимо темпо оног времена! Ово наређење цар је био потписао неколико дана после Аустерлица, утучен војничким поразом. Тада имао је једну једину мисао: Што пре вратити све руске снаге, поморске и копнене које су биле на изолованим ратиштима, далеко од Русије. Све руске снаге морале су бити у границама отаџбине, Али, Сењавин је добио ово наређење када су се руске шансе на Јадрану осетно поправиле и било је сада безмислено напустити овај велики успех. Срећом од Адама Чарторијског, онда министра иностраних послова, добио је нешто касније упутство које му је дало повода да ствар одгоди, тако да је одлучио да никако не враћа своје снаге у

⁵⁾ В. В. Броневски — н. д., стр. 137-144.

⁶⁾ А. Л. Шапиро — н. д., стр. 114.

Црно море, док не добије поновно наређење од цара. Другим речима, Сењавин је то „превишње наређење” бадио у кош и никоме није ни речи рекао да не би узнемиривао острвљане, а нарочито становнике Боке Которске”.⁷⁾

Ево како је Сењавин објаснио свој положај руском посланику у Бечу, грофу Разумовском:

„У наставку мога писма од 3/15 марта, а у вези са Боком Которском, имам част да саопштим Вашој екселенцији, да сам пре неколико дана био у Боки и да сам се лично осведочио у искрену привржености и верност Бокеља. Због тога и због нарочитог географског положаја Боке, ова провинција може у случају потребе да држи Турке у страху и да послужи као одлична одбрана, о чему ћу обавестити и царски двор. Као лука, бокелски залив је најбољи на свету а границе које га окружују су скоро неприступачне. Помоћу Црногораца и малог броја наше војске, Бока је сигурна од нападача, па био он снажан и многобројан. Бокелји имају око 400 бродова који су сви наоружани одличном артиљеријом и сигурни против пиратских напада, а имају такође око 500 славних помораца. Поред тога, у Боки има око 12.000 наоружаних бораца, а њихова храброст је свима позната. Приврженост Бокеља руском цару тако је велика да ће жртвовати за њ не само своју имовину него и свој живот, а у то можете веровати без икакве сумње. Сматрао сам својом дужином да организујем конвојне линије по Јадрану и до Црног мора и тако да обезбедим сигурну пловидбу и поморску трговину овим људима који су искрено одани Русији. Војни положај и остале предности Боке, привукли су пажњу и жељу других влада да заузму ову врло важну област и да склоне Црну Гору на своју страну. Познато ми је да је по овом питању долазио у Дубровник један енглески повереник, упућен од енглеске владе и у ту сврху било је употребљено доста труда, а још више злата. Можда би Енглези у томе били успели да им то није осујетили наш представник г. Санковски који борави у Котору и који је, могу уверити Вашу екселенцију, врло вешт и одан у служби нашег императора.

Дознао сам такође и о привржености Далмације, где се налази око 6000 француских војника. Намеравао сам да ослободим тај народ од француског ига, па сам већ био преузео неке мере. Наредио сам капетану Бели да одредом од 3 бојна брода, 2 фрегате и 4 брига отплови према острвима где има француске војске и да их заузме.

У међувремену, допутовао сам опет у Крф да узмем 2-3 батаљона ловаца, да се удружим са кап. Бели у Далмацији, да се повежем са становницима и да кренем на озбиљан посао. Ради успешног десанта на поједина острва, намеравам још да поведем 300 Црногораца те са својим снагама и сарадњом Далматинаца, да отерам ових 6000 Француза. Међутим, када сам стигао 27. марта на Крф, добио сам речено наређење Н. В. цара од 14. дец. да све напустим и да се хитно вратим у црноморске луке. Ваша екселенција ће схватити моју праву жалост која ме беше обузела када сам видео да су све моје намере, чији је успех био неминован, постале узалудне и јалове”.⁸⁾

На тај начин, Сењавин је успео да занемари царско наређење о свом повлачењу, јер је хтео да му Бока буде поуздана база за

⁷⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 34.

⁸⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 35.

даље операције против Француза у Далмацији. У том погледу он је својим личним боравком у Боки и у Котору већ био преузео одређене мере. Ево како Броневски описује политичке догађаје тих дана, а нарочито Сењавинов долазак у Котор.

„Иако адмиралу нису биле познате праве намере руске политике у овом делу Европе, верност Бокеља давала му је наду не само да ће сачувати Боку од Француза, него да ће их из Боке стално угрожавати у самој Далмацији. Зато Сењавин одмах упућује у Боку 2 батаљона Витебског пука и 4 велика топа под командом генерал-мајора Пушкина, са задатком да се поседну тврђаве у Котору и Херцег-Новоме. Одмах затим, Сењавин је допутовао у Херцег-Нови на броду „Салафаил“, а сутрадан кренуо је за Котор. Његов долазак био је прави триумф. У свим местима народ је пуцао из пушака, трчао је дуж морске обале да гледа адмиралски брод. Трговачки бродови стално су пуцали и поздрављали Сењавина из својих топова. Свештенство с крстом, а грађанско чиновништво са кључевима града дочекали су адмирала на которском пристаништу. Г. Санковски у име народа поздравио је адмирала говором у којем је изјавио верности руском цару, срећу да су Бокељи постали његови поданици и захвалност што су ослобођени од Француза. Три дана Димитрије Николајевић је примао посеће и тиме је био очарао овај народ. Свак је био одушевљен чињеницом да је Сењавин био врло приступачан, предусретљив и близак. Црногорци су посебно силазили са својих брда да би му могли пољубити скуте и да га поздраве. Предсобође је увек било пуно и приступ никоме није био забрањен.

Адмирал се лично уверио у верност и искреност Бокеља, па их је ослободио од сваке обавезе; он им је обезбедио слободан и сигуран саобраћај са Херцеговином, а да би унапредио њихову трговину, он је установио редовне конвојне линије до Трста и до Цариграда. За ове повластице, Бокељи нису остали незахвални. Народне старешине поднеле су адмиралу писмену захвалност, ставили су му своје животе и имања на потпуно располагање. За неколико дана, Бокељи су опремили за свој рачун 30 наоружаних бродова од 8-20 топова, који су били спремни да одмах исплове ради извршења војних задатака. Ово је била велика помоћ, баш због тога што смо имали мали број брзих и мањих ратних бродова. Свакако, добровољна спремност Бокеља да нам помогну, дала нам је много већу корист, него присилне мере. Пријатељски поступак и благост наше управе, биле су у суштини противности са управом наших француских суседа.

Знајући за оданост становника Далмације које су Французи били подјармили са 6000 војника, адмирал је намеравао да и њих ослободи. Зато је кап. Бели добио наређење да заузме далматинска острва са 3 ратна брода, 2 фрегате и 4 брига. Митрополит је био обећао да ће под својом командом прикупити 6000 војника.

У народу, радосни усклици нису престајали и име Александра стално се понављало, па је изгледало да и одјек ових брда понавља ово име са усхићењем. У црквама, чим би свештеник поменуо царево име народ би се побожно крстио. У школи, коју сам случајно посетио, сви су ученици устали и поздравили ме једногласно. На питање учитеља: коме се треба клањати, ученици су одговорили само Богу, а коме треба служити, само руском цару. То је катехизис достојан храброг народа. Дечади стално пуцају и кличу: „Нека живи наш цар Александар, а нека погине пасја вјера“.

Из Крфа, Сењавин је опет, 19. априла, допутовао у Боку. Његов мањи одред састојао се из 2 линијска брода и 1 фрегате и чим је стигао искрцао је 6 чета ловаца. У Котору је дознао да су Французи повећали своју војску у Далмацији, а пошто од цара није добио нове инструкције, одлучио је да се држи дефанзивно, да брани Боку и заузету Корчулу. Најзад, 15. маја, цар је упутио своју благонакљоност адмиралу за све што је постигао; он му такође потврђује власт главнокомандујућег и даје му одобрење да може и даље дејствовати по свом најбољем нахођењу.”⁹⁾

Почетком пролећа 1806. год. руска политика на Јадрану примала нови курс и Е. В. Тарле пише:

„Сада, током пролећа 1806. год. после победе код Аустерлица, Наполеон види могућност да се чврсто утврди на југозападном Балкану и да обећа Турској хитну војну помоћ у случају да је Русија нападне. Зато је морао да поседне Дубровник и Боку. Природно, да је руска политика настојала да се супротстави Наполеоновим плановима. То је и разлог зашто је цар Сењавину, схвативши своју ранију погрешку у наређењу од 14. децембра да све напусти и да се хитно врати у Русију, одобрио сада заузеће Боке и постигнуте успехе на Јадрану. Али, ту је била још једна дипломатска тешкоћа коју нису хтели да реше ни Александар, ни Чичагов, министар поморских снага, надлежни старешина Сењавина, па ни Адам Чарторијски, министар спољних послова. Наиме, Наполеон је тражио од Аустрије извршење одредаба братиславског мира и да му се свакако преда Бока. Зато, Аустрија интервенише у Петерсбургу и објашњава свој несносни положај према Наполеону. Александар не жели да Наполеон опет нападне Аустрију и да је потпуно докрајчи, јер она може увек бити Русији од помоћи. Другим речима, мора ли он устукнути и наредити Сењавину да се повуче? Не, цар то не жели. Зато он саставља и упућује „превишњи рескрипт” Сењавину, који је написан тако лукаво и опрезно, да цар препушта Сењавину да сам одлучи да ли ће напустити Боку, или не, да ли ће да ратује против Француза, или не, једном речју да поступи по свом најбољем нахођењу, али — на своју личну одговорност. Овај докуменат је толико карактеристичан за оно време, за намере руске политике према Турској и Аустрији да је неопходно да га овде прикажемо:

Господину вице адмиралу Сењавину,

Из Ваших извештаја ја сам са задовољством запазио све мере које сте преузели да спречите проширење Француске у оним крајевима које је Аустрија морала да уступи. Према томе, а такође из других разлога које ће Вам подробније саопштити министар поморских снага вице адмирал Чичагов, ја повлачим и укидам своју наредбу од 14. децембра пр. год. о Вашем повратку у црноморске луке. Ја Вам сада наређујем да останете у Средоземном мору и у водама Јадрана. Бродове „Азију” и „Параскевију” који су по Вашем нахођењу застарели, можете повратити у Црно море, а уместо њих наредио сам да Вам се из Балтика упуте други.

Ваш главни задатак јесте: обезбеђење Јонске Републике, Мореје и читаве Грчке против сваког непријатељског напада. У ту сврху руководите се инструкцијама које су дате генерал мајору Анрепу и

⁹⁾ В. В. Броневски — н. д., стр. 174-178.

Вама: у случају ако би неки непријатељски акти Турске, који би се утврдили, нас довели до прекида односа с њом, а тако исто ако би Французи упали у неку област турског царства, или покушали да се искрцају на њихове обале или острва. Поморске снаге које су Вам поверене, наравно, довољне су да очисте Јонско и Јадранско море од свих насилника који користе француске бродове. Зато, ја се надам да ћете употребити све мере, не само за овај важни задатак, него и за све остало што се тиче наших интереса у тим пределима, а нарочито за очување и безбедност Републике 7 острва.

Што се тиче догађаја у Боки Которској, видим из Ваших извештаја да сте заузели исту пре доласка Француза, а то је дало повода француској влади да упућује оштре протесте и жалбе бечком двору, који, бојећи се тежих последица, стално ме умољава да им се поврати Котор и Бока. У жељи да отклоним нове опасности које могу бити врло кобне за Аустрију, која се у даном положају никако не може одупрети Француској, ја сам наредио нашем посланику у Бечу Разумовском, да ступи у непосредан контакт са француским послаником који борави у Бечу. Обзиром на став који ће Француска заузети, можда ће бити неопходно да се Бока поврати. У том случају, гроф Разумовски контактираће с Вама директно, тако да ћете подесити Ваше акције према његовим информацијама. До тог времена употребите поверене Вам поморске и копнене снаге да очувате Боку и да спречите Французе да исту заузму.

Уколико би околности указале да бисмо Боку могли вероватно задржати него је уступити, у том случају обратите пажњу на коришћење локалних могућности које Вам могу осигурати бољи успех. Најбоље би било да користите тамошње поморце на оружаним бродовима (по Вашем извештају 400) који ће Вам добро доћи за приобално крстарење, те за трговачке и друге сврхе. Потребни патенти биће овде благовремено израђени, а до тог времена ја Вам дозвољавам да издајете поморске исправе са Вашим печатом и потписом. Уосталом, ја сам уверен да ћете употребити најпогодније мере за најбоље извршење мојих намера.

Александар.

Овај рескрипт дао је Сењавину потпуно одрешене руке. Свакако, сва је одговорност пала на Сењавина, иако је сада добио новог начелника грофа Разумовског. На тај начин Александар је оставио Сењавина не само да се сам вади из замршене ситуације, него је поставио посебног посредника између себе и адмирала и тиме је опрао руке!¹⁰⁾

Руски бродови крстарили су по Јадрану чак до Трста. На челу мањег одреда, Сењавин је лично допласио у Трст у намери да лично упозна северни део Јадрана и да ослободи неке бокелске бродове који су тамо били заплениени. У Трсту он дознаје да Французи намеравају да заузму Дубровник. Он ослобађа заплениене бродове и враћа се хитно натраг. О томе *Тарле* пише следеће:

„Дубровачка Република номинално је била тада под протекторатом Отоманске порте. Наполеон је решио да заузме дубровачку територију. Међутим, као и Бокелји, велики број Дубровчана, трговци и остали који су живели од поморске трговине, бојали су се да

¹⁰⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 42.

Дубровник не пређе у француске руке, јер би у том случају Енглези блокирали све средоземне и јадранске луке. На челу Дубровачке Републике био је сенат који је првенствено представљао крупни трговачки staleж. Чим се у Дубровнику дознало да је Сењавин заузео Боку, Сенат је одмах упутио свога представника сенатора Владислава Сорго, да тражи заштиту руског адмирала. Заузеће Корчуле од стране Руса, увелико је подигло ауторитет Сењавина и када се он враћао са Корчуле у Котор (6. V 1806), адмирал је на позив Сената посетио Дубровник где су га дочекали „са великим почастима и слављем”. Том приликом, Сењавин је ступио у војне преговоре са дубровачким Сенатом. Било је речено да ће приликом првих вести о приближавању Француза, Дубровчани пустити руску војску у тврђаву у град, а наоружани грађани помагаће руским војницима. Међутим, француски напад уследио је раније него што се очекивало. Сењавин је (13. V) кренуо са својом ескадром за Трст, док је Лористон (Lauriston) напао и освојио град без икаквог отпора (15. V).

Овај ненадани извештај добио је Сењавин када је напуштао Трст. Он је одмах поставио 2 задатка: прво, не пустити Французе у Боку, а друго, истерати их из Дубровника. У овој насталој борби, немајући никаквих инструкција из петербуршког двора, Сењавина је могла спасити само брза и успешна војна акција. Против њега били су Французи који су располагали са много јачим снагама; с њим су били Бокели и Црногорци. Од самог почетка Сењавин је стално рачунао на ове Словене и они га нису обманули ни разочарали”.¹¹⁾

У самом почетку блокаде Дубровника, генерал Лористон писао је Сењавину. Жалио се на „злодела” руских војника и предлагао да се нареди да се Бокели и Црногорци поврате у своје границе. Сењавин је одговорио на ово писмо; његов одговор (као и многе друге) не налазимо у архиву, него у записима Броневског. Што се тиче „злодела” руских војника, адмирал одговара овако:

„Ви се толико варате г. генерале да је излишно да негирам Вашу оптужбу, али, ја ћу само да направим једну примедбу, а та је: Како се третирају заробљеници код вас, а како код нас. Ваши официри и војници могу потврдити са каквом хуманошћу ми поступамо с вашим заробљеницима; међутим, нашим војницима, који по несрећи падну код вас у заробљеништво, ви одузимате одело, па чак и чизме. Наравно, Сењавин се досетио да се Лористонова жалба не односи на руске војнике него на Црногорце, па овако каже: „Што се тиче Црногораца и примораца, могу да Вам дам извесно објашњење. Ови ратнички народи су мало просвећени, али ипак никада не нападају пријатељске и неутралне земље, а нарочито не оне, које се не могу бранити. Али, када су увидели да се непријатељ приближава њиховој граници у намери да унесе пожар и мач у њихове мирне колибе, то се њихово оправдано негодовање повећало до те степени, да ни моја власт, ни митрополитова, не може да их смири и одврати од њихових азијских обичаја: да не моле и не дају милост и да заробљеницима секу главе. По њиховим војничким правилима, они ће поштедети живот само ономе ко им се добровољно предаје, а то могу потврдити многи ваши војници који су им пали у заробљеништво. Уосталом, и Дубровчани који служе под вашим заставама, поступају исто као и Црногорци”.¹²⁾

¹¹⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 44-45.

¹²⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 46.

Сењавин даје стратегијску процену Црне Горе и Боке коју Броневски овако излаже:

„Бока Которска и Црна Гора, као словенске земље и искрено привржене Русији, биле су одвојене од Далмације територијом Дубровачке Републике, али преко Херцеговине оне су се приближиле Србији. Оне су имале одличан војни положај за нашу војску и у ондашњим политичким приликама, постале су за нас врло важан посед. Имајући у Боки сигурно склониште и сјајну луку, тако рећи у средини Јадранског мора, Сењавин је повећао своју снагу на 12.000 храбрих бокелјских и црногорских бораца, па је преместио позорницу својих војних операција са Крфа у Боку. Он је успелом блокадом пресекао везе Далмације са Италијом и приморао француске власти да пребацују војску и остале потребе преко аустријске територије и преко беспутних брда што је француским генералима, услед непријатељски настројеног становништва, створило велике тешкоће”.¹³⁾

Е. В. Тарле даје кратку карактеристику за митрополита Петра I и каже:

„Храбар војник и вешт дипломата, митрополит Петар I одмах се придружи Сењавину против Француза, који су јавно испољавали намеру да покоре Црну Гору. Петар I остао је увек веран пријатељ Русије и није се никад, ни он, ни његов народ, покорио француском завојевачу. Један, нешто украшени разговор, Петра I с француским генералом Мармоном (Marmont), генерал гувернером Далмације, после одласка Руса 1807. год. довољно илуструје расположење Црногораца у оним тешким данима између Тилзита и 1812. године. То су биле тешке године када су Црногорци стали лицем у лице са својим грозним суседом и намесником свемоћног Наполеона, француског императора.

— Што се Вас тиче Русија?! Зашто се држите Руса, тог непрошећеног и грубог народа, који су и Вама непријатељи и који настоје да вас претворе у робове?! питао је Мармон. Владика му је одговорио:

— Молим Вас, генерале, немојте дирати моју светињу и славу највећег народа, чији сам ја верни син. Руси нису наши непријатељи, него су нам браћа по вери и по племену, који нас жарко воле као и ми њих. Само из малодушности Ви мрзите и псујете Русе, а ласкате осталим словенским народима само зато, да би Ваш император могао лакше да постигне свој циљ, али, ми, Словени, полагамо сву нашу наду на своје племенике и на браћу Русе, јер без њих, сви остали Словени падају. Онај ко је против Руса, тај је против свих Словена.¹⁴⁾

И тако, држећи се Бокелја, Црногораца и словенских становника Дубровника, Сењавин је одлучио да потисне Французе према Дубровнику, јер су они полазећи са дубровачке територије стално угрожавали и постепено заузимали разна мања места у близини Херцег-Новога.

Велика битка тукла се на подручју дубровачке територије 5. јуна 1806. год. У свом званичном извештају Петербургу, Сењавин јавља следеће:

„Чим сам стигао у Цавтат, Французи су били заузели околна брда и сматрали су их неосвојивим, јер су их били страшно утврдили.

¹³⁾ В. Б. Броневски — н. д., стр. 145-146.

¹⁴⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 49.

Али битка од 5. јуна о. год. коју сам подробно описао у свом извештају и упутио Њ. В. жару, доказала је Французима да за руску војску не постоје неосвојива места. Наши су војници свугде разбили непријатеља, отели му 13 великих топова и протерали га до самог Дубровника, у чијој се тврђави спасио. Непријатељ је изгубио 450 убијених и рањених, а међу убијеним био је и генерал Делгог (Delgogue).¹⁵⁾

Ову битку *Броневски* описује много подробније и нарочито истиче не само борбену сарадњу Руса, Бокелја и Црногораца него и њихово такмичење у јунаштву. Он врло похвално описује командовање и личну храброст Петра I који је водио Црногорце и Бокелје стално у напад. Руским трупама командовао је генерал мајор књаз Вјаземски. Писац подвлачи потпуну сагласност заједничке команде, тако да су час Руси помагали митрополиту, а час митрополит је помагао Русе и књ. Вјаземског. Битка је трајала читави дан, испред самог града, а пред вече пала је последња тврђава Св. Срђа на Бргату, тако да је само мрак спасио остатак француске војске која се у последњем часу затворила и спасила у градским зидинама. Да би спречио сечу глава заробљених Француза, Сењавин је обећао златни червонац за сваког заробљеника, али, то није много помогло, јер су Црногорци били толико огорчени да су секли одмах главе, па нису поштедели ни самог генерала Делгога. Митрополит је препоручио за личну храброст свога брата Сава Петровића, гувернадура Вуколаја Радоњића, прота Јована Пророковића, свештеника Лазаревића и још неколико Црногораца и Бокелја.¹⁶⁾

Е. В. Тарле описује политичке прилике у Европи после Аустерлица, када су велике силе настојале да се помире са Наполеоном као „укротитељем револуције”. Он говори опширно о дипломатској борби коју је водио Сењавин с Французима и Аустријанцима за Боку Которску. Наполеонове претње Аустрији средином 1806. год. примиле су скоро ултимативни карактер. Наполеон је захтевао од цара Франца I да му сместа преда Боку, или ће поново напасти и уништити Аустрију. Руски посланик у Бечу, гроф Разумовски био је под сталним притиском аустријске владе. С друге стране и Наполеон је тражио извесно приближавање с Русијом, тако да је Александар опуномоћио саветника посланства у Паризу, г. Убри, да ступи у преговоре са француском владом. Најзад, 8 јуна 1806. год. руски опуномоћеник г. Петар Убри и француски генерал Кларк, потписали су мирни договор између Француске и Русије. Према томе, руски комесар у Боки, Стеван Санковски добио је инструкције да преда Боку Аустријанцима, а ови Французима. Сењавин, као главнокомандујући, није се слагао са Санковским и стално је одлагао предају: „до новог царског наређења”. Та опасна неизвесност одмах се прочула у народу и

¹⁵⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 52.

¹⁶⁾ В. В. Броневски — н. д., II, стр. 165.

завладала је општа малодушност. Сењавин је одлучио да лично дође у Боку и умири Бокеле. Чим је стигао под Херцег-Нови (25. VI 1806) приступила му је делегација из свих места Боке и предала следећи меморандум:

Ваша Екселенцијо, наш високопоштовани Начелниче и Покровитељу,

Пошто смо дознали да Њ. В. руски цар намерава да преда Боку Французима, ми, у име читавог бокелског народа, објављујемо: пошто не желимо да се противимо вољи нашег монарха, ми смо одлучили да претворимо Боку у пожар, да је напустимо и да кренемо с флотом, на нека пустиња, покривена пепелом насити гладног Бонапарта; нека зна да нам је милије да напустимо ову груду и да се скитамо по свету, него да будемо његови робови. Теби је позната наша љубав и наша верност руском цару, Ти си видио да ми нисмо жалили ни животе, ни имовину за славу Русије. Тебе, као нашег великог адмирала, моле наши старци, жене и деца да подастреш пред милостивог монарха њихове молбе, да не отргне од себе овај народ, него да сачува ову малу груду земље у свом великом царству... Међутим, ако се деси оно најгоре, да се морамо покорити нашем најгорем непријатељу, непријатељу вере и човјечанства, и ако нам Ти не дозволиш да те следимо, онда, остани да гледаш нашу погибију. Ми смо одлучили да оружјем бранимо своју независност и спремни смо сви до последњег човека да погинемо за свој завичај. Нека наша крв потекне као река и нека мртвачки крстови посведоче каснијим генерацијама да смо рађе изабрали смрт, него срамно ropство и да нисмо желели да будемо ичији поданици, него само руски.¹⁷⁾

Сењавин, пише Е. В. Тарле, када је саслушао ову молбу чврсто је решио — упркос царском наређењу — да задржи Боку даље и да настави борбу против Француза. Државни саветник Санковски морао је да одступи, а Бокелџи су с поверењем гледали у своју будућност. Да би ублажио негодовање царске канцеларије због тога што не извршава наређење, Сењавин је упутио Александру I посебног курира са овим извештајем:

„Државни саветник Санковски обавестио је Бокеле о решењу Вашег Императорског Величанства да предате Боку аустријском цару. Та је вест поразила Бокеле, па је ових дана била код мене депутација која ме са сузама молила да ја будем њихов заступник пред Вашим престолом, најмилостивији господару. Пошто сам се толико пута уверио у њихову неограничену верност и беспримерну оданост Вашем Императорском Величанству, ја се усуђујем да поднесем Вашем престолу моју молбу да и даље задржите Ваше најмилостивије покровитељство над овом највернијом провинцијом Вашом“.¹⁸⁾

У току ових преговора и очекивања, допутовао је из Анконе француски капетан Техтерман, који је носио Сењавину званичну поруку г. Убрила, руског представника у Паризу. Овај је обавештавао адмирала о постигнутом договору са Француском и след-

¹⁷⁾ В. В. Броневски — н. д. II, 45-46.

¹⁸⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 59.

ствено да одмах преда Боку и напусти Далмацију. И овде је Сењавин нашао закачицу. Он је Техтерману оспорио право званичног представника и зато је сматрао поруку г. Убрила као неважећу.

Скоро затим допутовао је из Париза руски штабс-капетан Магденко који је носио исправе које доказују исправност мисије капетана Техтермана. Овог пута г. Убри је доставио Сењавину дупликат мирног договора између Француске и Русије и тражио је предају Боке без даљег одлагања. Ту је био такође и француски пуковник Сорбије (Sorbie), који је носио поруку принца Евгенија, Наполеоновог посинка и вице краља Италије, са истим тражењем. Пошто је Сењавин остао упоран, делегати су покушавали да преговарају са Санковским, али овај је изјавио да је болестан.

После тога, 30. јула посетио је Сењавина генерал Лористон, кога је био упутио из Дубровника маршал Мармон, гувернер Далмације. Лористон је молио да Сењавин умири Бокеле и „да их увери да је Наполеон предао забраву све што се раније дешавало“; тражио је да им се Бока уступи мирно, без икаквих тешкоћа. Аустријски представници, који су још увек били у Котору, били су сада много учтивiji и тражили су од Сењавина да Боку не уступи Французима, него њима. О својим преговорима са Сењавином, Лористон је, 11. августа, писао Мармону:

„Говорио сам са адмиралом Сењавином о начину како да се изврши примо-предаја Боке. Нисам могао да утврдим датум, јер адмирал ништа не може рећи без г. Санковског, који се налази у Котору. Ја сам упозорио адмирала да болест г. Санковског не може бити разлог за даље одлагање мирног договора“.¹⁹⁾

Најзад, испоставило се да Александар није хтео да ратифицира мирни договор Убри-Кларк и Сењавин не само да је био оправдан, него је и похваљен са највишег места што је остао непопустљив.

У међувремену, пише Е. В. Тарле, ратовање Француза које је било привремено обустављено договором Убри-Кларк опет је почело. Вице краљ Италије, принц Евгеније, писао је Мармону (2. VIII) за Црногорце: „...Треба ударити на Црногорце, казнити их за варварске поступке и док не добију лекцију, увек ће бити против нас“. Наполеон је саветовао Мармону обазривост и да лукаво и прикривено поступа (dissimuler) с митрополитом, а тек онда када прикупи 15000 бораца и доста топова, тек онда да удари и да их потпуно разбије.

За обезбеђење Боке Сењавин је имао око 3000 бораца. То је било мало, зато је одлучио да позове добровољце. Помоћу митро-

¹⁹⁾ Е. В. Тарле — н. д., стр. 64.

полита, формирали су се посебни добровољачки одреди у јачини од 2000 Црногораца и 1000 Бокела. Ускоро затим, примљено је још 2000 људи, тако да је укупна снага добровољаца бројила 5000 бораца.

„Ова снага, а нарочито склоност овог народа за партизанско ратовање, уштедила је адмиралу употребу регуларних трупа. Ови добровољачки одреди упућивали су се да ненадно нападају француске комуникације, транспортне колоне, предстраже, конвоје, мање логоре и слично. Скоро сваког дана они су доводили у свој логор, код Савине, богат плен и француске заробљенике. Французи су били приморани да се држе у зидинама Дубровника. Пошто су били одсечени од својих провијантских база, они су били изцрпели околину честим присилним наметима, па су се латили и последњег средства: да реквизирају сребро и злато од грађана и цркава и да од тога кују новце за разне сврхе. Сењавин је био упутно проглас Херцеговцима, преко њиховог епископа Арсенија, и тиме је основао нову војничку сарадњу која је стално узнемиравала Французе у околини Дубровника. На тај начин, Сењавин је успео да својим малим снагама, уз помоћ Словена, парира много јаче француске снаге”.²⁰⁾

Мармон је продро до Херцег-Новога, заузео је Молунат и поставио своје батерије на Оштри рт. Средином септембра, Црногорци су, помогнути руском флотом, наступали против Француза и потерали их према Дубровнику. Борбеност руске флоте на Јадрану била је активна, и помоћу Бокела, стално је нападала француске бродове тако да је Сењавин стварно доминирао на том ратишту.

„Сењавин је био усредсредео своју пажњу у сталним нападима на француске транспорте и уништавању француске флоте. Наши и бокелски бродови доводили су стално ратни плен. У херцеговском Суду за расподелу ратног плена до краја октобра била је процењена њихова вредност на 2 милиона рубаља. Поред тога били су у заробљеништву: 1 генерал, 2 пуковника, 150 официра и до 3000 војника. Али, најважније је било да смо заробили 370 техничких официра са четом пионирских војника које је Наполеон био упутио у Босну и Цариград за изградњу утврђења. Запленили смо такође и све њихове планове”.²¹⁾

Такво је било стање почетком јесени 1806. год. Током септембра, почеле су тешке борбе око Херцег-Новога. Петар I заузео је Дебели бријег; заједничким снагама у току тродневних бојева Французи су били протерани све до Цавтата. Ове су борбе доказале да Сењавин није био довољно јак да заузме Дубровник, а Мармон, иако је био четири пута јачи, није могао да заузме Боку. У окршајима до краја септембра, Руси су изгубили око 800 људи, а Французи 3000 и 50 топова. Било је заробљено 1300 војника и 47 официра. Сењавин је био врло задовољан овим успе-

²⁰⁾ В. Б. Броневски — н. д. II, стр. 78.

²¹⁾ Е. В. Гарле — н. д., стр. 70-71.

сима и наредио је велику гозбу у част победе. Црногорцима и Бокељима упутио је следећу захвалност:

Благородној и поштованој господи кнежевима, судијама и чинтавом народу!

У току овог ратовања ја сам имао задовољство да видим срчаност и храброст које сте показали у борбеној сарадњи са војском која ми је поверена. Осведочио сам се о Вашој верности Њ. В. Императору Александру Павловићу, Сверуском Самодржцу, истинском добротинитељу и заштитнику свих верних синова наше свете цркве.

Ратници! Ви сте показали одлично јунаштво и храброст; ви сте извршавали дате задатке у савршеном реду. Дрскост непријатеља који се усудио да ступи на вашу земљу строго је кажњена. Непријатеља сте збунили вашим јунашством; он је изгубио толико људи да неће моћи брзо опет на мегдан изаћи. Честитам Вам победу, срдечно захваљујем за благи поступак према заробљеницима и свакако желим да ваша хуманост остане нетакнута.

Ваш поступак и држање о којима сам обавестио Њ. В. Цара, изазивају код мене, поштована господо, захвално признање. Надам се унапред и верујем у вашу истинску срдачност и познату храброст које се никада угасити неће. За ваше похвално јунаштво и честите подвиге који су и Богу угодни, изражавам вам своје дубоко поштовање и најбоље жеље.

Дато на броду „Селафаил” у Боки Которској 24. септ. 1806. год.

Димитрије Сењавин²²⁾

После ове победе, руска флота у сарадњи са бокељским бродовима и Бокељима заузела је поново (11. XII 1806) Корчулу, после јуначког напада. Француски гарнизон предао се без икаквих услова. Погинуло је 156 Француза; Руси си имали 24 погинула и 75 рањених. Одмах затим заузет је и Брач. Ту су Французи имали 217 убијених. Руси су задржали ова острва као потребне базе на Јадрану. Одмах затим, Сењавин је склопио споразум са Али пашом јањинским и очистио Јадран од разних пирата, јер је увео сталну контролну службу, од Крфа све до Трста. Броневски описује побуну Далмације против Француза при крају 1806. год. и наводи молбу општине Пољица, која тражи да је Сењавин преузме под своје покровитељство. Сењавин није имао довољно поморске пешадије да се успешно бори са Французима, зато није ни могао да пружи бунтовницима тражену помоћ. Французи су запалили неколико бунтовних села и ускоро драстичним мерама

²²⁾ В. В. Броневски — н. д. II, стр. 79-80. Нема сумње да су борбе Црногораца и Бокеља против Француза биле познате руској јавности и то је вероватно побудило руског песника А. С. Пушкина да напише ону познату песму „Бонапарта и Црногорци”:

Черногорци, што такое?
Бонапарта вопросил,
Правда л': ето племя злое
не боится наших сил?

Питао је Бонапарта:
„Ко су ови Црногорци?
Зар и од нас страха нема
Племя љуто храбри борци?”

(Превео Густав Крклец,

угушили буну. Сењавину је сада запретила нова опасност. Почетком 1807. год. Турска је објавила рат Русији и Сењавин је осетио да је одсечен од црноморске помоћи. Енглеска флота адмирала Даркворта (Darkworth), која је стационирала у Босфору, приликом повратка кроз Дарданеле претрпела је тежак губитак од турских обалних батерија, па се одмах повукла у египатске воде. Сењавин је остао сам у читавом Средоземном мору. У овој ситуацији, он је покушао да се скупа са енглеском ескадром адмирала Даркворта пробије опет кроз Дарданеле и да заједничким снагама блокирају Цариград. Енглески адмирал није прихватио овај план. Сењавин је сада блокирао улаз у Дарданеле у намери да сачека евентуални излазак турске флоте. У том циљу он је заузео острво Тенедос. За обезбеђење Боке и пловидбе на Јадрану, Сењавин је оставио 3 лин. брода и 1 фрегату с тим да се у тесној сарадњи са бокељским бродовима одржава будна патролна служба и сузбије сваки француски покушај освете. У Егејском мору почеле су тешке борбе. Турци су настојали да разбију дарданелску блокаду и да изађу у Архипелаг. Турски адмирал Сиди Али паша, успео је да изађе својом надмоћном флотом и покушао да поврати Тенедос. То му није успело и ускоро је дошло до познате битке (19. VI 1807) код Атоса, где су Турци били потучени (Турци су имали 19 лин. бродова, 1130 топова, а Руси 10 бродова и 755 топова). После ове победе, Сењавин је био сигуран у Архипелагу, јер га је грчко становништво свуда помагало. На тај начин он је опет појачао блокаду Дарданела и успешно одржавао линију Тенедос — Крф — Бока — Јадран.

Међутим, на главном европском ратишту, Наполеон је потукао Русе код Фридланда и ускоро је био закључен мир код Тилсита (7. VII 1807). Овим миром Руси су били приморани да напусте Јонска острва и Боку у корист Француза. Према томе, све победе и постигнућа адмирала Сењавина на Средоземном мору и на Јадрану биле су узалудне! Евакуација руских снага — копнених и поморских — била је завршена у Боки 18/30. августа, 1807. год. Руси су се повукли делом преко Венеције, а деломично преко Трста. На овом месту престају описи и излагања поменутих руских писаца у вези са нашом Боком.

* * *

Услови телзитског мира болно су одјекнули у Боки, јер су они наједном пресекали братску сарадњу руских и бокељских помораца. Та је сарадња била тако плодна и корисна. Боравак руске флоте и руских власти у Боки остао је у најлепшој успомени код свих Бокеља. Руска управа за протеклих 17 месеци (од фебруара 1806. до августа 1807) била је у правом смислу „домаћа”. Стварно, Бокељи су управљали сами, а Руси се нигде нису мешали. Све домаће власти, управне, судске и општинске, биле су

искључиво у бокељским рукама и први пут после Немањића, званични језик био је српски. У том периоду војне сарадње под руском заставом, почела се развијати идеја о једној новој југо-словенској држави која би обухватала јужну Далмацију, Боку и стару Црну Гору под управом Петра I, а под протекторатом руског цара. Та је идеја била и природна у једном динамичном политичком периоду када су се рушиле многе европске државе и када су се образовале нове. Бечким конгресом та је идеја била насилно угушена, али је и даље стално живела у свести наших људи у овим крајевима.

Summary

RUSSIAN FLEET IN YUGOSLAV WATERS (1806—1807)

Predrag KOVAČEVIĆ

During the Napoleonic wars and after the fall of the Venetian Republic in 1797, the Russians had occupied Corfu and the Ionian islands, which were subsequently proclaimed as »Septinsular Republic« under Russian and Turkish protectorate. In 1805, the Russian czar Alexander I sent the Russian Baltic fleet under the command of vice admiral D. N. Seniavin to reinforce the new created republic against possible French aggression. The Russian warships were supported by our Bokelian ships and seamen as a result of Slav solidarity.

Later, after the battle of Austerlitz (1805) and the ensued peace of Bratislava, Austria was forced to cede Istria, Dalmatia and Boka to France. Russian did not recognise that peace-treaty and moreover the Bokelians refused to be annexed to France. Therefore, they appealed to adm. Seniavin requesting his support and Russian protection. Thereupon, Seniavin entered Boka with his warships, took possession of the whole district and proclaimed Russian protectorate. The Russian rule lasted from February, 1806, through August 1807 (17 months) and was very beneficial in every respect, both to Boka and Montenegro. At the same time, there was a happy collaboration of Russian, Bokelian and Montenegrin forces against the French army under the command of marschal Marmont who had occupied Dalmatia and Dubrovnik.

The relevant naval and military operations of adm. Seniavin have been hitherto described by our Yugoslav authors on the base of our records. However, there are numerous Russian writers who have written about these events with more details and authority. Thus, in order to give a full picture

of these eventful 17 months of Russian rule in Boka, we have chosen 3 Russian authors and have quoted their narration and statements in a chronological order, viz.: a) captain V. B. Bronevsky, a contemporary of admiral Seniavin and a direct participant in his expedition; we have used the relevant extracts from his copious book **»Notes of a Naval Officer«** — S. Peterburg, 1834. b) E. V. Tarle — **»The Expedition of Admiral Seniavin in the Mediterranean Sea«** — Moscow, 1954 and c) A. L. Sapiro — **»Admiral D. N. Seniavin«** Moscow, 1958.